

Елеонора СКИБА[©]

доктор філософських наук, професор
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Дослідження гендерного насилля як соціально-культурного явища під час збройних конфліктів через методологію плюралізму забезпечує всебічний та обґрунтований розгляд як соціальних, так і індивідуальних джерел прояву агресії у вигляді гендерного насилля. Проведене дослідження встановлює, що схильність до сексуального насилля має декілька чинників, у тому числі соціально-культурних. Кризи різного характеру, події сучасної війни доводять, що світова людська спільнота втратила можливість контролювати загальну ситуацію щодо агресії і через це втрачає активну роль у розбудові загальної картини світу. Чинником, на якому ґрунтуються всі решта факторів досягнення стабільності, є свідомість суспільства, все те, що узагальнює морально духовну культуру суспільства. Спрямовувати свої зусилля на відтворення істинних вічних гуманістичних цінностей є, по своїй суті, процесом збереження та відновлювання в собі сутності Людини, яка відчуває в собі залежність від Природи і одночасно відповідальність за Життя. Нехтування принципами рівності та поваги до вимог гендерної рівності автоматично призводить до гендерного насилля і є результатом застосування ідеології минулого століття та віддзеркалює рівень розвинутої усіх типів соціально-культурних та економічних відносин.

Ключові слова: сексуальне насильство, гендерне насильство, агресія, патріархатні гендерні відносини, патріархатна ідеологія.

Постановка проблеми. Одним з дієвих засобів досягнення розбудови стійкого та стабільного суспільства, що побудовано на принципах гармонійності людини, суспільства та держави, є формування поваги до індивідуальних та колективних свобод, що вимагає включення досліджень причин насилля, у тому числі гендерного, у систему сучасного філософського знання. Розгляд питання про відносини особистості, суспільства та держави, вивчення влади як засобу відтворення дисциплінарних практик, аналіз агресії, у тому числі на гендерній основі, як відповіді на індивідуальну соціально-культурну обмеженість людини у всіх їх проявах істотно змінює наше знання про людське буття. Війна в Україні та стан сучасного світового суспільства виявляє виклики самому процесу наукового пізнання. Якщо призначення філософського знання у тому, щоб зрозуміти сутність явища і через це встановити причинно-наслідковий зв'язок, то і проблему людської агресії у вигляді гендерного насилля необхідно вивчати з позицій знання про взаємодію природи людини та природи суспільства.

Мета: піддати соціально-філософському аналізу зміст та внутрішню сутність феномену «сексуальне насильство»; визначити місце, роль гендерних досліджень і феміністської теорії у процесі дослідження чинників гендерного \ сексуального насилля у сучасному соціально-культурному дискурсі; визначити тенденції відтворення цього явища та розглянути перспективи його подолання.

Аналіз публікації, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Останнім часом з'явилися праці дослідників, які, розуміючи необхідність нового підходу до проблеми конституювання гендерної нерівності, здійснили спробу вивчення витоків відтворення домінування однією ідентичністю над іншою. Це такі вчені, як Г. Арендт, Дж. Батлер, М. Гонік, А. Дворкін, М. Діц, Дж. Елліот, Дж. Елстайн, М. Кімелл, Н. Клайн, Р. Коннелл, Н. Кукаренко, Е. Сміт, Дж. Стоун, М. Фуко, Н. Хартсок тощо. Дослідження, проведені вченими, допомогли зробити висновок, що гендерна нерівність є фундаментальним підґрунтям гендерного насилля, усі види і форми якого є в

сучасному соціально-культурному дискурсі неприпустимі у контексті сучасних соціально-культурних змін. Робота авторського колективу «Агресія і насильство. Соціально-психологічні перспективи» (2016) під редакцією Бреда Бушман являє собою широкомасштабне сучасне узагальнення теоретичного знання суспільства про види агресії та насильства. В роботі наведені останні дані когнітивних, нейропсихологічних і психофізіологічних досліджень мозку. Колектив авторів навів результати вивчення психологічних чинників розвитку агресивної поведінки людини, а також були проаналізовані дані з погляду цілей агресії і насильства. Були проаналізовані контекстуальні фактори ризику агресії, в тому числі робота над наслідками несприятливих подій і остракізму, зброї та інших агресивних сигналів, включно з агресивними ЗМІ, наркотиками і алкоголем. З українських досліджень з питань філософії агресії необхідно відзначити роботу П. Гнатенка «Психологія агресивності людини» (2017). Автор однієї з перших в Україні монографій з філософії агресії робить аналіз цього феномена в історико-філософському контексті. П. Гнатенко розглядає агресію як соціально-філософське явище, досліджує генезис агресії, її природу в біологічному і соціальному аспектах. Головне питання, на яке вчений намагається знайти відповідь: чи є ця риса вродженою, чи вона формується в процесі життєдіяльності? Автор пропонує розглянути агресію крізь аналіз значної кількості першоджерел, твори класиків світової філософії та психологічної літератури [1]. Дослідження проблем гендерного насильства, що здійснено колективом вчених за редакцією О'Тул Л., Шіффман Дж. та Сулліван Р., вийшло у світ під назвою «Гендерне насилля» у 2020 р. За своїм змістом може розглядатися як набір певних інструментів для розуміння та критичного засвоєння гендерних стереотипів, що спрямовані на руйнування цінностей сучасного світу. Цей аналіз зроблений на принципах міждисциплінарного підходу, завдяки чому він охоплює різні аспекти гендерного насильства. Кожен розділ – це теорія, що містить чіткі концепти, емпіричні приклади та рекомендовану літературу. Проведено аналіз початку появи цього соціального явища, досліджено маніфестації сексуального приниження, розглянуто види та форми гендерного насилля з погляду історії людства, запропоновані шляхи від запровадження політики не насилля у суспільстві до встановлення гендерної справедливості.

Виклад основного матеріалу. Гендерне насильство, як зазначають усі дослідники, має глибоке коріння в історію, тому його так важко відстежити. Ретельні дослідження культурної спадщини різних народів демонструють, що чоловіче насильство особливо є поширеним явищем. Гендерна теорія та філософія пропонували різні підходи та наукові теорії щодо пояснення природи та сутності гендерної нерівності. Така теорія, як біологічний детермінізм, займає домінуючу позицію у дискусіях за визначення появи насильства чоловіків. З погляду біологічного детермінізму гендерне насильство часто пояснюється як природно обґрунтоване та цілком зумовлене саме, і тільки, біологічною різницею між чоловіками та жінками [2].

Теорії минулих часів вказують, що фізична сила та гормональна відмінність стимулює схильність чоловіків до насильства та прояву контролю над слабшим у поведінці. Така суміш характеристик зіставлялася з мовби передбачуваною природною пасивністю, податливістю і поступливістю жінки у конкретних ситуаціях. Відповідно до цієї теорії й існує пояснення, що природна потреба до репродукції стимулює чоловічу поведінку, яка в сучасному суспільстві має назву звалтування.

Незважаючи на тривалу історію таких уявлень із соціально-культурним розвитком суспільства виникає потреба відповіді на питання про внутрішню сутність та глибину причини насильства, що призвело до критичного переосмислення існуючих та формування нових теорій. Вплив фемінізму призвів до змін в академічному знанні та розуміння необхідності перегляду основних концепцій у гендерних відносинах, що зумовило перегляд глибоко вкорінених уявлень. Соціальний конструкціонізм, одним із розробників якого є Майкл Кімелл, наполягає, що патріархат – система чоловічого контролю над жінками – є винахід людського суспільства. На його думку, немає ніякого біологічного обґрунтування підпорядкованого пригнобленого становища жінки, як і не має біологічного обґрунтування соціально-культурної переваги чоловіків.

Для денатуралізації насильства необхідно вивчити і розкрити соціальне коріння чоловічого домінування та інші інституційні системи влади, щоб показати як влада, контроль і насильство стали поширеними цінностями патріархатного суспільства. Досліджуючи питання зв'язку патріархату та жінок, зазначається, що донедавна вчені

описували систему гендеру як вираження обмежень накладених чоловіками на жінок. Оскільки історія записувалася представниками патріархату, важко встановити, звести до єдиної відповіді, чи це фізична сила чи економічний обмін [3].

Історик Герда Лернер розробила теорію, використовуючи матеріалістичну концепцію історії як відправну точку для розуміння появи патріархату. Використовуючи власні дослідження артефактів історії (починаючи з ранніх людських спільнот і до критичних оглядів новітньої наукової літератури), Лернер побудувала концепцію з фокусування на жіночому представництві і, таким чином, висвітливши їх у низці творців історії поряд з чоловіками. Як вказує Лернер, патріархат є незапланованим, ненавмисним договором людської соціальної організації, процес який ймовірно виник як результат взаємної угоди щодо розподілу праці з метою виживання та продовження роду. Якщо у патріархатному суспільстві соціальна, культурна підпорядкованість і приниження були культурною нормою, то у сучасному світі, де панують інші духовні цінності, це викликає зневагу та гидливість. Ми стверджуємо, що гендерні відмінності є одним із інструментів, завдяки яким легалізується зневага до прав людини, нехтування людиною як найвищою цінністю усього існування. Людська біологічна відмінність не призводить безумовно до чоловічого домінування, але це, звичайно ж, головний фактор став уже у сучасному світі рудиментом розподілу праці. Ймовірно, жінки обрали менш ризиковані види праці, щоб збільшити шанси виживання дітей та успішного їх виховування. Забезпечення процесу відтворення роду та процеси, що його супроводжують стали домінантними видами діяльності жінки, але не обмежував і інших видів суспільно важливої праці. Ця робота високо цінувалася на ранніх стадіях виробництва. Тільки з появою орієнтованих на чоловічі види праці підприємств праця жінки на підприємствах знецінилася. Спочатку жінки, напевно, розглядали можливості відтворення роду як ресурси незалежності та виживання племені лише частково як примусу з боку чоловічого роду. Комплексне поєднання екологічних, кліматичних, демографічних змін сприяло дефіциту жінок у деяких племенах, що й призвело до ідеї та практики обміну жінками, як вказує Лернер. Розглядаючи зв'язок гендерного насильства та владних відносин чоловіків, автор дослідження вказує, що використовувати силу для підтримки контролю та забезпечення домінування є відмінною характеристикою поведінки чоловіків в патріархатному суспільстві. Це сприяло ретельному аналізу економічної та соціальної нерівності крізь призму гендеру [4].

Визнаним усіма дослідниками, але практично не проаналізованим фактом є факт того, що першими рабами були жінки та діти. Рабство – це унікальний соціальний інститут, де чоловіче насильство над жінкою постійно відбувалося та ієрархія за расовою ознакою сформувалася. Племена завойовників убивали доросле чоловіче населення, забирали в рабство жінок і дітей. Як показують результати досліджень, зґвалтування та інші форми фізичного та психологічного насильства використовувалися, щоб забезпечити постійний контроль над жінками у новостворених спільнотах. Через удосконалення технік насильства та примусу захоплених жінок чоловіки поступово навчилися контролювати інших чоловіків без необхідності просто вбивати їх у момент захоплення [5]. Дослідники доповнили раніше запропоновані теорії про насильство і включили насильство над жінками до загальної картини бачення проблеми насильства як такої. І насильство щодо жінок, і розроблені соціальні структури вкорінення цих практик є ключем до розуміння підлеглої соціально-культурного становища жінок та інституціоналізації патріархату. Як зазначають, з часом явні та приховані форми насильства перейшли у практику «нормальних» гендерних відносин, стали практикою правозастосування для відносин гетеронормативності та перетворилися на систему контролю як на рівні соціальних інститутів, так і на рівні міжособистісних відносин [6]. Гендерне насильство явище крос-культурне і воно набуває своїх специфічних форм у різний час історії – понівечення ніг дівчаток шляхом перебинтовування, спалювання жінок як відьм у шістнадцятому столітті в Європі, обрядове відрізання жіночих геніталій в Африці, примусова кастрація жінок початку двадцятого століття у США, жакливі за жорстокістю вбивства жінок на Середньому Сході. Відповідно до даних дослідження, попереджають вчені, ці дані ілюструють гендерне насильство не просто як окрему межу на мікрорівні, а як глибоко вкорінене явище в державному масштабі [7].

Аналіз понять «ідентичність» та «самоідентифікація» дозволяє встановити діалектику формування, розвитку та перетворень таких понять, як «гендер», «ідентичність» та «самоідентифікація». Ми бачимо, що сучасне теоретичне мислення

встановлює існування нового розуміння та бачення концепту ідентичності, а саме: все більше та частіше особистість реалізує свою соціально-культурну сутність через самоідентифікацію, через особистісне бачення соціальних та культурно-політичних змін у суспільстві. Бачення всіх соціальних процесів у їх єдності та цілісності вимагає використовувати історичні та логічно-конкретні методи. Це дозволяє проаналізувати механізм відтворення насилля, у тому числі гендерного у різних соціальних інститутах та режимах міжособистісних відносин [8].

Під час вивчення питання впровадження соціально-культурної нерівності у вигляді гендерної нерівності завдяки порівняльно-історичному методу були розглянуті загальні закономірності двох основних традиційних конфронтуючих наукових шкіл з питань ідентичності, які довели, що перцепція гендерної ідентичності передбачає розуміння та інтерпретацію соціально сконструйованого культурного конструкту, наповненого тим чи іншим обсягом рис, закріплених у цій культурі в цей період часу як фемінінні або маскуліні. Історико-філософські дослідження розкривають, що розуміння змісту рис як суто маскуліних або фемінінних змінюється в різних історичних та культурних контекстах. Більш того, ми бачимо, що вони піддаються корекції та змінам в процесі проживання індивідумом свого життя, тобто відбувається процес самоідентифікації протягом усього життя.

Структуралістський підхід дозволив з'ясувати особливості структур культурних утворень і допоміг досягнути сутність відносин гендерних режимів та ідентичності. Цей підхід дозволив відокремити загальні структури, що лежать в основі соціального конституювання ідентичності, у тому числі гендерної та побачити, за яких умов та яких причин відбулося формування певних соціальних конструктів [9].

Використання системного підходу у процесі аналізу відтворення нерівності сприяло тому, що гендерна ідентичність почала розглядатися як певна система, що перебуває у взаємодії з іншими системами, такими як влада, виховання, освіта та іншими. Цей підхід розкриває сутність ідентичності як соціально-культурного конструкту, детермінованого соціальними чинниками буття суспільства.

Принцип методологічного плюралізму, використовуючи досягнення провідних наукових шкіл стосовно взаємозв'язку відмінності, дихотомії і нерівності, виявив істинний порядок стосунків категорій відмінності і нерівності. Внаслідок цього артикульовано нове розуміння їх взаємозв'язку. Структуралістський і системний методи дослідження проявів сексуального насильства під час бойових дій допомогли встановити розуміння цього явища як прояв гегемонної маскуліності, стереотипи яких є характерними рисами патріархатних суспільств, де панують авторитарність, неповага до особистості та культ встановлення відносин підпорядкування та пригноблення. Тож дихотомія гендерних ідентичностей є явищем культурного порядку, відображенням соціально-культурного дискурсу [10].

Отже, безперечно, прояв сексуального насильства під час бойових дій до беззбройних людей – є відмінною ознакою патріархатності усіх соціальних інститутів та загальним нехтуванням принципів світової спільноти сьогодення.

Результати застосування таких наукових методів, як системність, історизм, структуралізм та інші мають дуже важливі наслідки для встановлення істини щодо причин формування та постійного відтворення гендерного насильства. Було визначено, що якщо патріархат сконструйовано соціально-культурне та економічне, тоді й гендерне насильство, яке має початок в ньому, не може бути виправданим або поясненим лише людською природою. Як наступний крок, міждисциплінарні дослідження піддали вивченню патріархат, щоб досліджувати насильство під різними ракурсами з погляду домінування та придушення через систему класових, расових та інших відносин. За допомогою такої аналітики гендерне насильство у всіх його видах проявляє себе як соціальне явище з самого початку, і воно зумовлено насамперед як властивість людської природи. Зазначимо, що йдеться саме про гендерне насильство, бо насильство за визначенням багатьох видатних науковців (Арендт Х., Гумбольт та інших) має як ірраціональне, так і раціональне походження. В такому разі особливу актуальність і значущість набувають морально-етичні установки; мораль розуміється як забезпечення права і закону у лоні державності. У цьому сенсі цікаво згадати Ханну Арендт. Складну природу і багатозначність насильства вивчала Ханна Арендт в роботі «Про насильство» (1969). Серед її основних тез для нас є цікавим зауваження, що влада повинна стримувати насильство; якщо насильство не стримується владою, то воно руйнує саму

владу і таким чином встановлюється терор як система існування суспільства.

Сексуальне насильство, як ми бачимо із сучасного та минулого досвіду, є типовим явищем під час збройних конфліктів. Нерідко можливість безкарного насильства над полоненими та переможеними сприймається як один із військових трофеїв, але іноді, особливо під час міжетнічних конфліктів, трактується як зухвалий прояв пануючих стереотипів гегемонної маскулінності. Під час збройного конфлікту сексуальне насильство часто використовується як засіб психологічної війни з метою деморалізації супротивника або як акт залучення до вчинення конкретного насильства. Наголосимо, що особливо така поведінка актуальна для патріархатних суспільств, де зрілість та мужність асоціюються з насильством, домінуванням та пригнобленням слабких або беззахисних як прояв влади.

Ми встановили, що гендерна відмінність у таких авторитарних суспільствах слугує виправданням нерівності та дискримінації і є сформованою та відтвореною структурами влади у всіх сферах соціально-культурного та економічного життя. Не відмінність є причиною ідеології панування, домінування. Тілесні відмінності розуміються як поле прояву владних відносин та реалізації ідеології примусу, домінування, нерівності [10].

Владні відносини та відносини підпорядкування відтворюються через таємні та опосередковані інструменти, які діють у авторитарних патріархатних ідеологіях. Соціально-культурний дискурс, будучи репрезентаційним аспектом світу у вигляді соціальних процесів, відносин, структур матеріального світу, заявляє себе через «ментальний світ» думок, почуттів, вірування, цінностей в складному сплетінні із соціальним світом. Дискурс не тільки репрезентує світ, яким він є, він є тією сполучною ланкою, що об'єднує вже існуючі і перспективні соціальні проекти і, отже, бере участь у створенні майбутніх напрямів соціальних проектів [11].

Висновки. Аналіз соціально-культурного дискурсу різних країн та часів довів «гнучкість», «плинність» змісту понять «маскулінність» і «фемінінність». Бачення гендерної ідентичності як живого процесу, що постійно піддається впливу соціально-культурного дискурсу та сам впливає на зміни цього дискурсу було досягнуто завдяки використанню як суто філософських, так і загально-наукових методів та підходів. Системність та цілісність вивчення проблеми сексуального насильства дозволили побачити, що в основі проблеми гендерного насильства, особливо під час бойових конфліктів та у зонах бойових дій, лежать чинники як ідеологічного, так культурного характеру. Проблема гендерної відмінності використовується як засіб ідеологічного обґрунтування домінування, підпорядкування та грубого зневажання прав людини, з одного боку. А з іншого – низький рівень духовної культури, нерозуміння і тому агресивне сприймання загально-людських цінностей. Вважаємо за необхідне зазначити, що така зневага формується як окремий складовий елемент загальної системи зневаги до людини із боку самого суспільства та держави. Якщо спільнота або держава ставить зневагу до прав кожної людини як підґрунтя соціального та політичного існування, то людина, що виросла у такій зневазі до її прав, проектує свою зневагу до інших людей. Така людина навіть і не здогадується про можливість інших відносин, і більш того, не бачить у такій зневазі нічого незвичайного. Для неї – це є світ звичайного існування, де, якщо можеш, використовуєш насилля як засіб простого існування. Або тебе придушують, або ти придушуєш інших. Інтелектуальна безодня, духовно-культурна незрозуміність, відсутність волі є підґрунтям для прийняття насильства як єдиного засобу існування. Взаємна відповідальність людини, суспільства та держави є базовим забезпеченням запобігання гендерного насильства. Сучасні дослідники гендерних відносин посилаються на те, що чоловічі та жіночі гендерні соціально-культурні прояви особистості є змістом та підґрунтям подолання гендерної дискримінації пропонують дотримуватися принципів компетентності під час виконання професійних обов'язків, тим самим, забезпечується соціально-культурна рівність, повага між жінками та чоловіками як соціальними групами. З цього випливає, що гендерні відносини одночасно впливають серед інших на формування загального стану суспільства та діють як соціально сконструйовані конструкти, віддзеркалюючи соціально-культурний дискурс суспільства.

Нехтування принципами рівності та поваги до вимог гендерної рівності автоматично призводить до гендерного/сексуального насильства і є результатом застосування ідеології минулого століття та віддзеркалює рівень розвинутої усіх типів соціально-культурних та економічних відносин.

Список використаних джерел

1. Гнатенко П. І. Психологія агресивності людини. Київ : Наукова думка, 2017. 172 с.
2. Комих Н. Г. Гендероване місто: спроба соціологічної інтерпретації. *Особистість і соціальні інститути в урбанізованому суспільстві: місто Дніпро* : монограф. : в 2-х т. ; за заг. ред. проф. В. В. Кривошеїна. Т. 1. Дніпро : Вид-во Лізунов-Прес, 2018. С. 256–272.
3. Hunnicutt G. Gender Violence in Ecofeminist Perspective Intersections of Animal Oppression, Patriarchy and Domination of the Earth. 2021. Routledge, 160 p.
4. Lerner G. Creation of Patriarchy, Routledge. London, 1986. 368 p.
5. O'Toole L., Schiffman J., Sullivan R. Gender Violence. New York University Press. New York, 2020. 600 p.
6. Perez C. Invisible Women: Exposing Data Bias in a World Designed for Men: A Book for All. New York : Abrams Press, 2019. 272 p.
7. Prah Mansah. Insights Into Gender Equity, Equality And Power Relations In Sub-Saharan Africa. Fountain Publisher, Uganda. 2013. 398 p.
8. Scheele J., Barker M.-J. Gender. Icon Books, 2019. 176 p.
9. Skyba E., Tkachenko K. Gender challenges of modern society *Philosophy, Economics and Law Review*. 2021. Vol. 1. No. 2. P. 18–24.
10. Skyba E. Phylosophy of postmodernism as a theoretical justification of the women social value. *Scientific Journal of Polonia University*. 2020. Vol. 38. P. 294–303.
11. Yarhouse M., Sadusky J. Emerging Gender Identities: Understanding the Diverse Experiences of Today's Youth. Brazos Press, 2020. 242 p.

Надійшла до редакції 13.12.2022

References

1. Hnatenko, P. I. (2017) *Psykhohohiya ahresyvnosti lyudyny* [Psychology of human aggressiveness]. Kyiv : Naukova dumka, 172 p. [in Ukr.].
2. Komykh, N. H. (2018) *Henderovane misto: sprobа sotsiolohichnoyi interpretatsiyi. Osobystist i sotsialni instytuty v urbanizovanomu suspilstvi: misto Dnipro* [The gendered city: an attempt at a sociological interpretation. Personality and social institutions in an urbanized society: the city of Dnipro] : monohraf. : v 2 t. / za zah. red. profesora V. V. Kryvosheyina. T. 1. Dnipro : Vyd-vo LizunovPres, pp. 256–272. [in Ukr.].
3. Hunnicutt, G. (2021) *Gender Violence in Ecofeminist Perspective Intersections of Animal Oppression, Patriarchy and Domination of the Earth*. Routledge, 160 p.
4. Lerner, G. (1986) *Creation of Patriarchy*, Routledge. London, 368 p.
5. O'Toole, L., Schiffman, J., Sullivan, R. (2020) *Gender Violence*. New York University Press. New York, 600 p.
6. Perez, C. (2019) *Invisible Women: Exposing Data Bias in a World Designed for Men: A Book for All*. New York : Abrams Press, 272 p.
7. Prah, Mansah (2013). *Insights Into Gender Equity, Equality And Power Relations In Sub-Saharan Africa*. Fountain Publisher, Uganda. 398 p.
8. Scheele, J., Barker, M.-J. (2019) *Gender*. Icon Books, 176 p.
9. Skyba, E., Tkachenko, K. (2021) Gender challenges of modern society. *Philosophy, Economics and Law Review*. Vol. 1. No. 2, pp. 18–24.
10. Skyba, E. (2020) Phylosophy of postmodernism as a theoretical justification of the women social value. *Scientific Journal of Polonia University*. Vol. 38, pp. 294–303.
11. Yarhouse, M., Sadusky, J. (2020) *Emerging Gender Identities: Understanding the Diverse Experiences of Today's Youth*. Brazos Press, 242 p.

ABSTRACT

Eleonora Skyba. Sexual violence during armed conflicts. The article analyzes that the study of gender-based violence as a socio-cultural phenomenon during armed conflicts through the methodology of pluralism provides a comprehensive and well-founded consideration of both social and individual sources of aggression in the form of gender-based violence. The conducted research establishes that the tendency to sexual violence has several factors, including socio-cultural factors. The interaction of dialectical, comparativist, and structuralist approaches made it possible to consider the problem of gender inequality from a fundamentally new position: it was not gender differences, or in other words, differences between men and women, that really determined the dominance-subordination relationship of men and women in a reasonable and natural way, but, on the contrary, it were gender differences, which are used by institutions of power to justify dichotomy and inequality. The principle of methodological pluralism, using the achievements of leading scientific schools regarding the relationship of difference, dichotomy and inequality, revealed the true order of relations between the categories of difference and inequality. The work indicates that such methods as structuralism and the method of ascent from the partial to the general demonstrated the influence of some factors on the formation of values. Crises of various natures, the events of the modern war prove that the world human community has lost the ability

to control the general situation regarding aggression and thus loses an active role in the development of the general picture of the world. Neglect of the principles of equality and respect for the requirements of gender equality automatically leads to gender violence; it is the result of the application of the ideology of the last century and reflects the level of development of all types of socio-cultural and economic relations. Sexual violence, as we see from present and past experience, is a typical phenomenon during armed conflicts. Often, the possibility of unpunished violence against captured and defeated is perceived as one of the trophies of war, but sometimes, especially during inter-ethnic conflicts, it is interpreted as an audacious manifestation of the prevailing stereotypes of hegemonic masculinity. During armed conflict, sexual violence is often used as a means of psychological warfare to demoralize the adversary or as an act of incitement to commit specific violence. We emphasize that such behavior is especially relevant for patriarchal societies, where maturity and courage are associated with violence, dominance and oppression of the weak or defenseless as a manifestation of power. It has been established that gender difference in such authoritarian societies serves as a justification for inequality and discrimination and is formed and reproduced by power structures in all spheres of socio-cultural and economic life.

Keywords: *sexual violence, gender violence, aggression, patriarchal gender relations, patriarchal ideology.*

УДК 341.3(470+477):93/94

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-6-139-147

Микола СЛОБОДЯНЮК[©]

доктор історичних наук, професор
(Український державний університет
науки і технологій, м. Дніпро, Україна)

**ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВОВИХ ПРИНЦИПІВ
МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ:
ВІД ВЕСТФАЛЬСЬКОГО ДОГОВОРУ ДО СЬОГОДЕННЯ**

Здійснено комплексний аналіз еволюції принципів міжнародного права від Вестфальського договору 1648 р. до сьогодення та ступінь дотримання цих принципів у взаєминах між росією та Україною. Доведено, що невиконання міжнародних зобов'язань є традиційним для урядів російської імперії, радянського союзу і російської федерації. Встановлено, що впродовж означеного періоду російське керівництво систематично порушувало всі підписані україно-російські угоди. Ухвалені останнім часом в росії законодавчі акти спрямовані на підірив основ колективної безпеки у світі та виводять цю державу за межі Статуту ООН і цивілізованих міжнародних відносин.

Ключові слова: *Україна, росія, міжнародне право, Віденська конвенція 1969 р., pacta sunt servanda, Статут ООН.*

Постановка проблеми. Вся епоха людського існування на Землі позначена постійними змінами технологій, соціальної структури, моралі та релігійних практик, ідеологій та наукових ідей, етносів і кордонів. Однак у масовій свідомості (та й серед інтелектуалів) доволі поширене переконання, що як була людина людині вовком в минулому, так і залишилася досьогодні, як ворогували держави між собою, так завжди і ворогуватимуть. Повномасштабна агресія росії проти України, розв'язана 24 лютого 2022 року, здається, лише підтверджує таку позицію. В такому разі перед українським народом постає питання: чи не варто теж боротися за своє виживання аморальними і злочинними методами? Однак якщо такий висновок є частково або повністю помилковим, то обрана стратегія може привести своїх прихильників до серйозної кризи чи навіть катастрофи. У цей важкий час випробувань кожен українець змушений щоденно робити вибір на користь того чи іншого способу боротьби і виживання. Наприклад, як повинен діяти народ України у відповідь на масові вбивства мирних жителів та знущання над полоненими? Дзеркально чи цивілізовано? Чи може Україна

© М. Слободянюк, 2022

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2218-0818>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/Q-4590-2019>

nikslobo@gmail.com